

Варіативні елементи інтеграції ключових умінь XXI століття в простір формальної і неформальної освіти: практичний досвід

Швень Я.Л.,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії і освіти дорослих ДЗВО
“Університет менеджменту освіти”, м. Київ

Актуальність. Ключові уміння співзвучні з так званими "м'якими навичками" або Soft skills, що є універсальним набором умінь, навичок і якостей, що відображають рівень соціально-психологічного розвитку людини та допомагають досягти успіху в будь-якій професії, адже передбачають високі комунікаційні здібності та самоорганізацію, вміння довгострокового планування, ерудованість та креативність, стресостійкість та лідерські якості тощо.

Останні дослідження і публікації. Дослідження вітчизняними науковцями «м'яких навичок» у своїх роботах, а саме: Н. Жадько, О. Жмай, К. Коваль, Т. Кожушкіної, Ю.Лавриш, Я. Малихіної, І.Ткачук, Н.Сосновенко, Ю.Федорової та інших, показало, що єдиного терміну та підходу до складових soft skills не існує, а при їх визначенні необхідно враховувати специфіку сфери діяльності, в якій працює фахівець.

Формування та розвиток зазначених умінь та навичок, що входять до складу soft skills педагогічних працівників, реалізується шляхом застосування різних технологій і методичних прийомів. І саме формальна і неформальна освіта, пріоритетами якої в 2020 року визначено розвиток ключових умінь XXI століття, є платформою для побудови індивідуальної траєкторії професійного розвитку у системі відкритої освіти.

У свою чергу, висвітленню проблем професійного розвитку педагогічних працівників у системі відкритої освіти присвячено наукові праці О. Бондарчук, В.Олійника, В. Семиченко, В. Солдаткіна, В. Сидоренко, Т. Сорочан; Д. Борнштейна (Bornstein), Г. Гутека (Gutек) та ін.

Виклад матеріалу дослідження. Професійний розвиток фахівців в умовах формальної (ДЗВО «Університет менеджменту освіти») і неформальної освіти (платформа Українського відкритого університету післядипломної освіти) відбувається через відкриті технології освіти дорослих, відкритий контент і відкриті знання, взаємоузгодженість усіх форматів, а також спільне створення, співпраця, експериментування, диспути, обмін та застосування накопичених ідей і знань, досвіду всіх суб'єктів освітнього процесу, наявність умов для їхнього вільного входження в освітній простір та отримання якісної освіти, що сприяє розвитку ключових умінь XXI століття, зокрема soft skills педагога.

Ціннісні орієнтири формальної і неформальної освіти: людиноцентризм та гуманістичний підхід; академічна свобода; академічна доброчесність; корпоративна культура; спрямованість на освітні інновації; безперервний розвиток професіоналізму фахівців упродовж життя; лідерство в навчанні дорослих; уміння працювати на випередження; реагування на освітні виклики і запити замовників освітніх послуг.

Упродовж 2020 року для організації освітнього процесу курсів підвищення кваліфікації (формальна освіта) та платформи УВУПО (неформальна освіта) науково-педагогічними

працівниками кафедри філософії і освіти дорослих було розроблено навчальне і науково-методичне забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів освіти, спрямоване на розвиток ключових умінь XXI століття. Розроблено, експериментально перевірено та апробовано в курсовій (курси підвищення кваліфікації на базі ДЗВО "УМО") і міжкурсовій підготовці методичний супровід неперервного професійного розвитку педагогічних працівників; окреслено перспективні завдання подальшого професійного розвитку фахівців у системі формальної і неформальної освіти.

По-перше, розроблено нові теми, спецкурси для категорій методистів Р(М)МК(Ц), ОППО, викладачів коледжів, технікумів, науково-педагогічних працівників університетів, академій, інститутів:

1. Ключові уміння 21-го століття: реалізація в Новій українській школі (доц. Швень Я.Л.)
2. Розвиток соціальної компетентності науково-педагогічних працівників в умовах формальної і неформальної освіти (доц. Швень Я.Л.)
3. Розвиток умінь критичного мислення педагогів в освітньому процесі (доц. Фарухшина М.Ш.)
4. Нетворкінг в освіті: від спілкування до співпраці (доц. Фарухшина М.Ш.)

По-друге, для науково-методичного супроводу професійного розвитку фахівців упродовж усього андрагогічного циклу в умовах формальної освіти (ДЗВО УМО) формуються бази відкритих портфоліо – візуальні, текстові, графічні – для різних категорій слухачів курсів підвищення кваліфікації: ресурси освітнього змісту у веб-просторі: е-дошки (padlet); е-журнали (issue), відео-скрайбінги; тестові завдання; освітньо-ігрові завдання; анкети учасників різних заходів у Google формах.

Серед розроблених інновацій – цифровий глосарій із розвитку навичок спілкування і співпраці. Розроблено за допомогою онлайн сервісу Quizlet – флешкарти для науково-педагогічних працівників за темою «Професійна комунікація викладача» з метою опанування психолого-педагогічних понять для інформальної освіти (завантажено 65 термінів) (<https://quizlet.com/392927072/Професійна-самосвідомість-викладача-закладу-вищої-освіти-аспект-професійної-комунікації-flash-cards/>). Флешкарти – це інноваційний інструмент для інформальної онлайн освіти (сучасний інтерактивний варіант глосарію для усвідомленого глибинного опанування термінів і понять). Після завантаження термінів і понять онлайн система сама комбінує з них різноманітні ігрові активності, а слухач самостійно може обрати відповідну «гру», за допомогою якої опанує розміщені терміни і поняття. Ігрові активності розподіляються на дві групи: Study (Вивчай) і Play (Гра). Перша група дозволяє слухачу ознайомитися із новим матеріалом або ж повторити вже опрацьований. Друга група дозволяє грати, використовуючи раніше вивчений матеріал, на час та отримувати бали.

По-третє, на рівні реалізації професійного розвитку педагогічних працівників в умовах неформальної освіти – протягом 2020 року тривала співпраця із освітньою платформою неформальної освіти «УВУПО».

Так, упродовж 2020 року було розроблено онлайн курс «Ключові уміння 21-го століття: реалізація в Новій українській школі» (доц. Швень Я.Л.): <http://uvu.org.ua/kafedra-osvity-doroslykh/kod-nashi-vykladachi/shven-il/kliuchovi-vminnia-21-ho-stolittia-realizatsiia-v-novii-u> HYPERLINK "http://uvu.org.ua/kafedra-osvity-doroslykh/kod-nashi-vykladachi/shven-il/kliuchovi-vminnia-21-ho-stolittia-realizatsiia-v-novii-ukrainskii-shkoli/"krainskii-shkoli/ для педагогічних

працівників. Авторський онлайн курс є оригінальними і розроблений уперше у представленому форматі, зокрема для платформи неформальної освіти.

Актуальність онлайн курсу для платформи неформальної освіти визначається необхідністю підготовки педагога до гнучкості, адаптивності сучасного життя, наполягають на розвитку соціальних якостей і творчого самовираження, ключових, життєвих умінь.

Завдання, які постають перед Новою українською школою у сфері її відповідальності перед кожним учнем, концентруються навколо проблем соціального виховання і розвитку. Тож, кваліфіковане вирішення цих проблем залежить, по-перше, від професійної соціальної компетентності педагога, по-друге, від його готовності до практичної реалізації в освітньому процесі формування ключових умінь 21-століття у учасників освітнього процесу (здатність до ефективної командної роботи в освітньому процесі; здійснення ефективної комунікації і розв'язання проблем; спілкування і співпраця; критичне мислення; креативність; соціальний інтелект).

Зміст програми дистанційного курсу розроблено на основі програми «Модульна програма підвищення кваліфікації керівників Нової української школи» (авторський колектив під науковим керівництвом професора Н.І.Клокар), яка була схвалена Вченою радою ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» (протокол № 7 від 19.09.2018 року); на основі курсу «Ключові уміння 21-го століття» (спільний проект Британської Ради і МОН).

Мета програми дистанційного курсу: формування ключових умінь 21-го століття у учасників освітнього процесу в умовах Нової української школи.

Основні завдання програми дистанційного курсу:

Розвиток готовності педагогів до формування ключових умінь 21-го століття в освітній процес Нової української школи.

Розкрити дидактичні нововведення в освітньому процесі Нової української школи ключових умінь і життєвих навичок (спілкування і співпраця, креативність, критичне мислення, здатність до ефективної командної роботи і розв'язання проблем).

Мотивувати педагогічних працівників закладів освіти до постійного професійного самовдосконалення в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти.

Навчальні заняття за програмою курсу проходять у дистанційному форматі – засобами лекційного викладу матеріалу, практичних занять і тесту.

Навчально-методичне забезпечення програми дистанційного курсу представлено матеріалами для самостійної роботи слухачів курсів (теоретична складова – лекційний виклад для самостійного опрацювання матеріалу, практична складова – практичні завдання для самостійного опрацювання і закріплення отриманих знань, гіперпосилання і qr-коди на психодіагностичні методики і відеоролики, глосарій, список рекомендованих літературних джерел).

Зміст програми онлайн курсу

Модуль 1. Розвиток готовності педагогів до вдосконалення їхньої соціальної компетентності

Лекція (6 год.)

Зміст і сутність соціальної компетентності педагога Нової української школи як інноваційний потенціал професійного розвитку сучасного фахівця

Особистісні характеристики педагога (уміння приймати рішення, уміння брати відповідальність, уміння робити вибір, когнітивний стиль, гнучкість мислення і когнітивна гнучкість, уміння адаптуватись, соціальний інтелект).

Саморефлексія соціальної ефективності і самодіагностика.

Практичне заняття (8 год.)

1. Соціальна самосвідомість педагогічних працівників: рекомендації, вправи, qr-коди, діагностика.

2. Педагогіка і психологія емпатії: рекомендації, вправи, qr-коди, діагностика.

3. Педагогіка і психологія партнерства: рекомендації, вправи, qr-коди, діагностика.

Модуль 2. Технології формування ключових умінь 21-го століття в умовах Нової української школи

Лекція (4 год.)

Спілкування і співпраця (робота в команді і згуртування, співробітництво, ефективна комунікація і розв'язання проблем).

Критичне мислення (критичне мислення за Джоном Дьюї, таксономія Б. Блума, глибинне навчання, рефлексивні запитання).

Креативність.

Практичне заняття (10 год.)

1. Знайомство і огляд основних ключових умінь 21-го століття (згідно з рекомендаціями Британської Ради і МОН): вправи, діагностика.

2. Спілкування і співпраця: рекомендації, вправи, qr-коди, діагностика.

3. Критичне мислення: рекомендації, вправи, qr-коди, діагностика.

4. Креативність: рекомендації, вправи, qr-коди, діагностика.

Висновки. Отже, в умовах освітніх трансформацій, викликів і пріоритетних завдань актуальним є питанням безперервного професійного розвитку сучасного педагога – освітнього лідера нової формації, який самостійно моделює і зrealізовує індивідуальну освітню траєкторію в умовах формальної і неформальної освіти, має високий рівень розвитку готовності до інноваційної діяльності та до розвитку ключових умінь XXI століття в розрізі компетентнісного підходу. Тож, нами було проведено теоретичний аналіз soft skills ("м'яких навичок") педагогічних працівників; запропоновано науково-методичний супровід з розвитку ключових умінь XXI століття, зокрема soft skills педагогічних працівників у системі формальної і неформальної освіти.

Література

1. Братаніч Б. Освітній маркетинг у контексті глобалізації / Борис Братаніч. // Філософія освіти – 2006. – №3. – С. 103–110.
2. Технології професійного розвитку педагогів: методичний poradник / Упорядники: Тамара Михайлівна Сорочан, Марина Іванівна Скрипник; навч.- метод. посіб.; Держ. вищ. навч. зал. «Ун-т менедж. освіти». – К., 2016. – 231 с.
3. Технології роботи організаційних психологів: навч. посібник для студентів ВНЗ та слухачів ІІПО / За наук. ред. Л. М. Карамушки. – К.: Фірма «ІНКОС». – 2005. – 366 с.
4. Фарухшина М.Ш. Професійний розвиток педагогічних працівників у системі післядипломної освіти на засадах педагогічного маркетингу / Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів III-ї

Всеукраїнської Інтернет-конференції 18 квітня 2018 р. м. Київ. У 2-х частинах : Ч.1. / наукова редакція, упорядкування: В.В.Сидоренко, Я.Л.Швень. К.: Агроосвіта, 2018. – С.196-198

5. Швень Я. Л. Зміст і технології професійного вдосконалення педагогічних, науково-педагогічних працівників у системі післядипломної освіти / Я. Л. Швень // Розвиток професійного самопізнання педагогічних, науково-педагогічних працівників у системі формальної та інформальної освіти: електронний збірник авторських науково-методичних розробок: авторський колектив / загальна ред. Я. Л. Швень. – К.: ЦППО, 2019. – С. 6-15.
6. Шевців З.М. Основи соціально-педагогічної діяльності: навч посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.